

Estimaalane" - see nimi viitab
nagu sellele, et oleksime maaga
lähedased ja oskaksime hinnata
saastamata loodust.

Elmise sajandi algupoolel oli loodus
tõesti maal vähem saastatud. Ei sõitnud
seal ringi autosid ja põllutöid tehti ini-
meste ja hobuste jõul. Taimestik oli oma
looduslike omadustega kasutatav. Inime-
sed õppisid neid omadusi tundma ja
hakkasid neid omadusi kasutama raviks.

Kuivas loodusest abi saadi, meenub
mulle lugu aastast 1901. Mu isa oli siis
14-aastane poiss. Ta isa suri. Neil olid aga
mesilased aias. Seni tegeles isa nendega.
Nüüd pidi poiss selle tegema. Suvel heitis
mesilaspere oma sülemi üsna kõrgele
pärna oksale. Et seda kätte saada, pui-
gutati redel pärna najale ja Jaan arvab,
et saab oksa lahti ja saab sülemi alla
tuua. Aga oks oli nii raske, murdus ja

kukkus redelile ja Jaanile kaela. Muidegi said mesilased haiget ja rändasid nende vahel rikkujat. Õnneks oli ema teadnud, et mesilaste mürgile mõjub määrg savi. Nii oli ta pannud poja kehale muldporandale ja määrinud teda ileni niisutatud saviga. Muidegi nii suur arv mesilaste nõelu tekitab paistetuse, aga mitmekordsest savikuuvist hakkas poiss paranema. Tänu sellele annusele mesilasmürgist sai Jaan eluaegse immuunsuse selle mürgi suhtes.

Ravivahend: hall savi

Raviva toimega taimi on ju kõikjal. Katsetamise teel leiti ka kasutamise võimalused. Enamust neist kasutatakse teena.

Kõikjal kalletar või lill. Teede äärest tolmunud ja saastatud õisi ei korjata. Aga aedades, põllupeenardel - ai, kui palju. Neid kuivatatakse päikesevalguselises kohas, et säilitada. Teena anti seda juua, kui lastel isu ei olnud. Ka siis, kui nahale ilmusid laigud, mida ei olnud tekitanud nõgused või muud välisegurid, anti juua võilille teed. Kõnnasikmad ja soolatuikad paranesid, kadusid, kui neid määriti võilille püramahlaga. Võilille juurest valmistati salvi rasva või võiga.

Kõvenõges - vastik, valutekitav taim. Kasvab igas võimalikus kohas. Teati aga, kui teemast kuuma veega üle valamisel valmistada jook, siis võib see joomisest tugevdada südame tööd ja hingamist toetada. Kui nahek väga sügeles, siis aitas nõgeselehega hõõrumine. Kui kammimisel hakkas juukseid väga palju kammi külge jääma, siis pesti juukseid nõgeseveega. Samuti aitas see ka peanahka kõõmavabaks teha.

Teelohk. Kõikjal, kus teerajad, nii et muld veidi kõvemaks tallatid, kasvavad kullaltki suured teelohed. Seda pandi kriimustele, veritsevale haavale. Teda ka kuivatati. Nüüd lugesin raamatust, et tal ongi põletiku- ja mikroobivastane toime, nii et aitab haavu parandada. Panti seda ka haandunud varba vahedesse, või hõõrdunud naha haavadele. Kõik oli kange kõha rõgaga, siis joodi ka teelohu kuuma teed.

Varsakabi - oi kui ilusasti õitses ajas ja jõe ääres! Hoiatati aga, et ärgu me teda siis puutugu, kui sõrm katki. Aga teine kord topsutati verdjooksvat haava ja verijooks peatus. Kui varbavahed olid haandunud, siis sinna sobis varsakabi. Vahel tehti ka varsakabiya teed, kui kõha väga valvas.

Rukkilillil-meie kannis rahvuslill. Kuid temal ka arstivaid omadusi. Aitas teena parandada haavakesi ja tehti ka välispidiselt kompressse. Pidi aitama parandada kanalimedust ja seedefäireid. Niisus korjati ja kuivatati lahtiläinud õisi ka tee tegemiseks ka talviste häädade jaoks.

~~Põnn~~-meetrim, mägusalt lõhnavaite õitega. Just mesilaste jaoks oli need puud minu koduaias üsna palju. Asja puhunud õisi korjatakse koos kattelhega paaril nädalal jooksul. Kuivatatakse päikese varjus ja säilib hästi puu- või pappkastis. Pärnaõie tee on rahustav, valuvaigistav ja ajab higistama - haigus lahku- gu. Pestes nägu pärnateega muutub nahk elastsemaks. Ka kuivatati noori lehti.

Köömen-meeldiva lõhna ja maitse tõttu kasutatakse teda toitude lisandina. Aga tal on ka antiseptiline mõju, nii teda kasutatakse ka teena. Korjasime köömened vartega, sidusime kimpu ja kuivatasime. Siis käte vahel hõõrudes saime kätte terad.

Kollane vesikupp - kasvab aeglase vooluga ojadest, jõgedes. Minu kodu oli Enge jõe kaldal ja seal ta suvel õitseb. Kasutati põrutuse või nikastuse korral, seoti vesikupu leht valutavale kohale ümber. Ka mädamivale haavale andis abi. Lehti ja õisi nii peenestatult kui ka kuivatatult kasutati kivepude ja täide tõrjeks.

Kummel. Mulle meenub, et seda teed rakuti eriti, kui kellelgi oli kõha, nohu ja kurguhaige. Kuuma kummeliteed jumes veis suhkru asemel kasutada mett. Jalad pidid soojad olema, tehti ka sooja jalavanni, kuhu lisati ka kuumaks teeks kasutatud väljakurnatud droog. Kui sügisene välistöö oli väga ära väsitanud ja oli tunda nagu külma mõju, jõodi kindlasti kummeliteed. Nohu ja külmetuste puhul silmad vahel punetasid, siis oli hea puhastada silmi külma kummeliteega, eriti lauäävi.

Kirburohi. Münt. Need taimed kasvavad juurviljade vahel peenardel. Nimigi ütleb juba, et need peletasid sitikaid — kirpe eriti voodist välja. Samuti pandi ka mündil sama mõju kirpudele. Aga und ta ära ei peletanud.

Aga hullemad kiisajad voodis olid lutikad. Mäletan, et kooli internadi voodites oli neid rohkesti. Peldi, et aidanud miinikollasega triipude tõmbama. Seda ainet osteti apteegist. Samuti kasutati seda kilvide ja pruusakate vastu. Nende putukatega ma otseselt kokku ei puutunud, aga kilvide „lauku“ muut sine üle põllu naabrilt tulemas.

Maa-aluse rohi. See oli üks hästi pikka-
 de võõnulistest vartega taim juurvõljade peen-
 rail. Aga tema ravivõimest sain teada umbes
 1960-ndail aastail. Olin püüdnud oma pojalt
 ravida sügelisi igati, aga see nahalööve ei
 kadunud. Maal aga vanaema kuumas
 vees leotatud maaaluse vartega tohterdas
 selle äsna reitü.

Marjad.

Elkõige olid ju koduaedades kasvata-
 tavad marjad nii söögiks kui ka ravi-
 otstarbeks olimas. Neid võis juha suvel
 põõsast teua kui ka talveks säilitamiseks
 valmistada.

Taluaedades ei puudunud sõstraad -
 nii punased kui mustad, kareusmarjad,
 rabrikad, maasikad.

Metsadest oli samuti võimalik kogjata
 vaarikaid, maasikaid, aga rohkem hii-
 natud olid mustikad, pohlad, jõhvikad.
 neid viimaseid oli odavam säilitamiseks
 valmistada. Magusad marjad nõudsid roh-
 kem suhkrut, mis oli alati kallis

Uhele tervisega seotud küsimusele ei ole ma leidnud vastust ja võib olla see on ka tänaseks juba teisiti vastatav. See juhtus 1930-ndais Kivi-Vigalas. Olime emaga heinalooga segamas põllul 1 km kaugusel kodumajast. Astusin heina-kaares rästiku sabale ja ta hammustas mind kannast. Oli väga valus, karjatasin. Ema lõi rästikut küll rehaga, aga pidime põllult lahkuma. Püüdsin rästikuga siduda põlve ümber kõvasti kinni, et hoida mürgi liikumist verega. Jalg kanni põlveni tundus olevat tules.

Vanaema oli kodus haige ja talle oli sellel päeval arst koju kutsetud. Nii teeligi jääda ootama. Siiveti olid veodid müideaidas. Nii jäingi sinna lamama.

Rästiku hammustamisest oli vist möödas 3 tundi kui arst tuli. Nii ta muidugi mõõnis seda, et veri on mürgiannuse kohasse laiali kandnud, hammustatud haavast ei ole enam midagi kätte saada. Paistetuse ja valu leevendamiseks tehti jahutatav kompress ja kästi lamada. Ema küsis, et kas ma tuppä ka väin minna. Arst mainis, et parem olgu aidas. Kui ma nädala pärast tahtsin tuppä minna, siis mu jalg oli nagu tulle pistetud. Veel nädala aida elanik ja siis arstilt küsima, milles asi.

Arsti selgitus ussimürgi kohta: „Ussimürgiga ongi tegu nii, et seni kalla kui tema mõju veel organismis on, reageerib see koke, kui püütakse vältiselt kokku õhuga, mida on soojendanud tuli.“ Täheleb ahjude, pliitide kätmine. Meil pole sellega enam rohkem konkr. püüteid olnud. Aga olen arvamisel, et austatud ja armastatud dr. Mikkel Kull seda tolel ajal teadis.

Liida-Hermine
Selväand